

Oslo, 30.09.2011

STRANDEN-UTVALGET: HØRINGSUTTALELSE FRA GREENPEACE

Vi viser til mottatt høringsbrev på NOU 2011:2. Vår uttalelse knytter seg særlig til utvalgets forslag om å sende deler av det norske atomavfallet til reprosessering i utlandet. Vi vil også presisere at utvalgs mandat var å vurdere lokaliseringer for det nye lageret, i Norge, som tidligere var skissert i Bergan-utvalget. Mandatet var ikke å avgjøre om avfall skulle sendes til utlandet. **Greenpeace går sterkt i mot å sende norsk atomavfall til behandling i det franske atomanlegget La Hague eller et hvilket som helst annet reprosesseringsanlegg.**

- Reprosessering, uansett sted, er den mest forurensende delen av kjernekraftsyklusen og fører årlig til store utslipp av radioaktivt avfall til luft og til vann. Reprosessering av brukt atombrensel skaper store mengder høyaktivt, flytende atomavfall og plutonium. Både lagring og transport av avfallet skaper sikkerhetsmessige og miljømessige utfordringer, inkludert fare for spredning av materiale som kan benyttes til atomvåpen.
- Norges politikk har hittil vært klar og negativ til reprosessering, sist i forbindelse med protestene mot Sverige eksport til Sellafield i 2007. Det har stor verdi å fastholde god politikk.
- Norsk atomavfall er Norges ansvar. Vi støtter at Regjeringen bør få på plass et nytt sentralt mellomlager, i tråd med Berganutvalgets anbefalinger (NOU 2001: 30), for deretter å påbegynne arbeidet med et nytt deponi. Fortsatt tørrlagring er nødvendig og fullt mulig.
- I denne sammenheng bør det opprettes et nytt statlig selskap, som på *uavhengig* basis kan utrede etiske, miljømessige og økonomisk forsvarlige deponerings-løsninger for *alt* det høyaktive avfallet, inkludert det metallisk uranet. Dette må vurderes samlet.

GREENPEACE

Nordic

Under følger en noe mer detaljert gjennomgang av saken, vår posisjon og våre anbefalinger.

I Norge er det lagret omtrent 17 tonn brukt atombrensel. 10 tonn er lagret i en bygning på Institutt for energiteknikk (IFE) sitt område i Halden, mens 7 tonn er lagret i to ulike bygninger på IFE sitt område på Kjeller.

Det har lenge vært et politisk mål å få bygd et nytt sentralt lager for dette avfallet. Så tidlige som i 1999 ble det derfor nedsatt et regjeringsutvalg (Berganutvalget) som i 2001 fastslo at et nytt sentralt lager burde bygges innen 2010, for å forbedre den fysiske sikringen av avfallet. Berganutvalget foreslo også at det burde opprettes en egen organisasjon med ansvar for å planlegge, bygge og drifte det nye lageret. I stedet valgte regjeringen Bondevik-2 å nedsette et nytt utvalg (Fase 1-utvalget) som i 2004 kom med nye anbefalinger om hvordan det nye lageret burde se ut. Fem år til gikk, før den rødgrønne regjeringen igjen løftet fram saken.

I januar 2009 nedsatte regjeringen *to* nye utvalg som skulle vurdere saken på nytt. Det såkalte Fase 2-utvalget, ledet av Erling Stranden, fikk i oppdrag å vurdere eventuelle lokaliseringer for det nye lageret. I tillegg ble nedsatt et såkalt *teknisk utvalg*, bestående av representanter fra Institutt for Energiteknikk (IFE), svenske Studsvik AB og en representant fra det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA). Dette svært teknisk sammensatte utvalget ble bedt om å vurdere hvordan man kunne behandle de delene av atombrenselet som ble ansett som ustabil.

Og det er med *teknisk utvalg* historien om det norske atomavfallet tar en ny vending. For mye av det brukte atombrenselet som er lagret i Halden er gammelt og består av såkalt metallisk uran fra Haldenreaktorens første kjerne. Dette er uran som lettere løser seg opp i kontakt med vann enn det moderne reaktorbrensel av urandioksid (UO₂) gjør. Teknisk utvalg sitt mandat var derfor å ”*gi en faglig utredning av spesialbehandling av ustabil brukt brensel, innenfor samfunnsmessige, samfunnsøkonomiske og miljømessig akseptable*

rammer”. Videre sto det i mandatet: Teknisk utvalg skal legge vekt på løsninger som kan gjennomføres i Norge. Ved utredning av alternativer som innebærer utenlandske løsninger skal utvalget legge til grunn regjeringens målsetning om å få lagt ned anlegget ved Sellafield.

Til tross for disse klare politiske føringene, anbefale teknisk utvalg i januar 2010 at det metalliske uranet burde sendes til reprosessering i Mayak i Russland, sekundært til reprosessering i La Hague. Utvalget gjorde ingen forsøk på å utrede alternative løsninger for brenselet, om det kunne tørrlagres videre i Norge inntil framtidig deponering, og om det var mulig for IFE å skifte aluminiumskapslingene, med såkalte zircaloy-kapslinger, på sitt laboratorium (Met.lab 2) på Kjeller. IFE har også erfaring med å behandle høyaktive brensløsløsninger, men disse erfaringene er heller ikke nevnt i rapporten. Utvalget hadde dermed ikke oppfylt sine forpliktelser til å ivareta norsk løsning, forholdet til Sellafield eller videre miljøkonsekvenser.

Så kom ”kortslutningen”: Fase-2 utvalget tok de snevre teknisk- økonomiske anbefalingene fra teknisk utvalg for gitt da de la fram sin rapport i februar 2011. Da fase-2 utvalget la fram sin rapport (NOU 2:2011) anbefalte de derfor at mesteparten av det norske atombrenselet burde sendes til reprosessering/ opparbeiding i La Hague, uten særlig reel diskusjon av verken alternativer eller konsekvenser.

Norge har flere typer atomavfall som kan bli vanskelig å deponere. I tillegg til det brukte atombrenselet, vil det i framtiden bli behov for å deponere enkelte reaktorkomponenter, flere cesium-kilder som er brukt i industrien, samt høyradioaktivt slipestøv fra metallurgisk laboratorium (Met. lab 2) på Kjeller. Vi støtter derfor anbefalingene om at det må bygges et nytt, trygt lager for høyaktivt atomavfall i Norge, slik både Berganutvalget (NOU 2001:30) og seinere Strandenutvalget (NOU 2011:2) har anbefalt. Dette lageret bør bygges på en slik måte at det også kan ta i mot det problematiske avfallet som her er nevnt, enten det er metallisk uran eller høyaktivt slipestøv. Vi minner her om at det metalliske uranet allerede har vært lagret ved IFE sitt anlegg i Halden i mer enn 40 år. Det bør derfor ikke by på store

praktiske problemer å lagre dette avfallet i opptil 40 år til, i påvente av et endelig deponi. Teknisk utvalg fastslår også i sin rapport at mange land har valgt en slik løsning, og at videre tørrlagring av metallisk uran er fullt mulig (Bennett et. al 2010). Rapporten påpeker også at det finnes alternative måter metallisk uran kan behandles, enten det er elektrometalurgisk, ved direkte deponering, eller ved kalsingering.

Betegnende for teknisk utvalgs innstilling, er konklusjonen om de har ”*etiske innvendinger*” mot videre tørrlagring. Dette til tross for at Norge uansett må bygge et nytt tørrlager her til lands for det gjenværende atombrenselet og atomavfallet som ikke er metallisk. Vi har vanskelig for å se den *etiske* begrunnelse for at det metalliske uranet ikke skal kunne lagres videre, i Norge, sammen med annet norsk høyaktivt atomavfall. I kontrast til dette har teknisk utvalg ikke funnet *noen* etiske betenkeligheter ved å sende det metalliske uranet til reprosessering i Russland eller Frankrike. Dette til tross for kjente miljøproblemer knyttet til reprosessering, og at regjeringens standpunkt i forhold til reprosessering lenge har vært kjent. Etter vår mening er det betydelig større *etiske* utfordringer knyttet til reprosessering av det norske avfallet, enten dette skjer ved det ene eller andre anlegget, enn å fortsette å lagre det trygt og sikkert i Norge inntil andre akseptable løsninger er etablert.

Å bygge et endelig deponi for det høyaktive atomavfallet vil være neste steg i prosessen som omhandler norsk atomavfall. Et slikt deponi vil måtte kunne isolere de høyradioaktive stoffene fra mennesker og miljø i minst 100.000 år. Å bygge et slikt deponi vil bli en krevende oppgave, uavhengig av om det er tale om metallisk eller ikke metallisk uran. I Sverige planlegger man å deponere sitt atombrensel i dype tunneler, 500 meter ned i grunnfjellet. For et land som Norge, med vesentlig mindre avfallsmengder, kan deponering i små borehull, gjerne 1000-2000 meter ned i grunnfjellet, være et alternativ (NOU 30:2001). Hvilken løsning Norge skal velge for sitt atomavfall må utredes grundig av uavhengige eksperter i dialog med sivilsamfunnet. Kanskje vil det bli ekstra utfordrende å finne deponeringsløsninger som egner seg for det metalliske uranet, men dette er etter vår mening ikke noe argument for at dette avfallet bør reprosesserer i dag.

- Reprosessering av norsk atomavfall må avvises; av politiske, etiske og miljømessige årsaker.
- Regjeringen bør få på plass et nytt sentralt mellomlager, i tråd med Berganutvalgets anbefalinger (NOU 2001: 30), for deretter å påbegynne arbeidet med et nytt deponi.
- I denne sammenheng bør det opprettes et nytt statlig selskap, som på *uavhengig* basis kan utrede etiske, miljømessige og økonomisk forsvarlige deponeringsløsninger for *alt* det høyaktive avfallet, inkludert det metallisk uranet. Dette må vurderes samlet.

Til slutt minner vi om at denne regjeringen tidligere har protestert mot at Sverige sendte 4,7 tonn metallisk uran til Sellafield for reprosessering der. I brevet framhevet daværende miljøvernminister Helen Bjørnøy at *”Det norske synet er fortsatt at brenselet burde vært håndtert og lagret under betryggende forhold i Sverige i påvente av endelig deponering”* (Bjørnøy, H. 2007). Vi regner med at den rødgrønne regjeringens politikk ligger fast på dette punktet, og at den derfor vil gå inn for videre lagring av det metalliske uranet, i Norge, og ikke sende norsk atomavfall til reprosessering verken i La Hague eller andre steder.

Truls Gulowsen, leder for Greenpeace i Norge

VEDLEGG: Utfyllende informasjon, blant annet om forholdene ved La Hague, finnes på <http://naturvernforbundet.no/getfile.php/Dokumenter/Div.%20vedlegg%20til%20nettsaker/20110608%20Opprop%20mot%20norsk%20atomeksport.pdf>